

การจัดการความรู้

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ

การจัดองค์ความรู้สู่การ

ประกอบอาชีพการมีงานทำ

มีรายได้

เรื่อง ปักด้วยใจ...ปักแล้ว

ความเป็นมา

การปักแส่ว เป็นภูมิปัญญาการนำเส้นไหมที่ฟั่นเข้าด้วยกัน นำมา แส่วตะเข็บหรือชายเสื้อด้วยมือเป็นลวดลายบนพื้นผ้าซึ่งมีทั้งลวดลายโบราณและ ประยุกต์ เนื่องด้วยเพราะสมัยก่อนไม่มีจักรเย็บผ้า ไทบ้านจึงต้องเย็บเพื่อให้ตะเข็บ ผ้ายึดกัน ทั้งยังไม่มีกรรไกรไว้ใช้ตัดผ้า จึงต้องตัดผ้าด้วยมีดโต้และเย็บตะเข็บผ้ากัน รุ่ม ไหนๆ ก็เย็บแล้ว จึงเพิ่มลวดลายเข้าไปด้วยเพื่อความสวยงาม โดยลวดลายบน พื้นผ้าจะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ความเชื่อ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และธรรมชาติ รอบตัว เช่น ลายตีนตะขาบ ตีนไก่ หางตะกวด ดอกมะเขือ เป็นต้น

ด้ายไหมที่นำมาปักแส่วนั้น จะต้องผ่านการฟั่นให้เป็นเกลียว เพื่อให้ด้าย ไหมมีลวดลายในตัว ๖ เส้นไหม จะฟั่นได้ ๑ เส้นแส่ว และนิยมใช้ ๓ สีในการแส่ว คือ แดง ขาว เหลือง การปักแส่วทำได้ทั้งรอบคอเสื้อ รอยผ่าข้าง ชายเสื้อ ตะเข็บ หรือกลางตัวเสื้อ ยิ่งลวดลายมากยิ่งขึ้นแสดงให้เห็นถึงฝีมือของผู้ปักแส่วไปในตัว

กลุ่มสตรีที่ได้รับความรู้จากบรรพบุรุษจึงเกิดการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพัฒนาการปักเสวมาเป็นรูปแบบใหม่ ๆ ทำให้เสื้อปักเสวและผืนผ้าปักเสวได้รับความนิยมในหน่วยงานราชการรวมถึงประชาชนทั่วไป การปักเสวเป็นงานที่ละเอียด เป็นงานฝีมือต้องอาศัยทักษะการใส่ใจด้วยใจจริงจึงจะทำได้ ซึ่งใจต้องเย็นและมุ่งมั่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้วันจึงมีผู้สืบทอดน้อยลงเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายหากไม่มีผู้สืบทอดสืบสานงานศิลป์ด้วยการปักเสว ซึ่งเป็นวิถีอันทรงคุณค่าแต่ดั้งเดิมมายาวนาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่ต้องสืบสานรักษา
ศิลปหัตถกรรมการปักเสวอันเป็น อัตลักษณ์ของชนเผ่า ศูนย์เรียนรู้การ
พัฒนาสตรีและครอบครัวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ จึงได้
สนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ และวิทยากร ให้สตรีและบุคคลที่สนใจในการปัก
เสว ตามโครงการพัฒนาทักษะอาชีพกลุ่มเสี่ยงในสถาบัน เพื่อเป็นการรักษา
“ภูมิปัญญา” ของชุมชนควรอนุรักษ์ไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังสืบไป และทำให้กลุ่ม
สตรีมีอาชีพ มีงานทำ เพิ่มรายได้ ลดการอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น ซึ่ง
สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของกรมและวิสัยทัศน์ของศูนย์ฯ “สตรีและครอบครัว
มั่นคง สังคมเสมอภาค” ในการส่งเสริมสตรีและครอบครัว ให้มีงานทำ ลด
ความเหลื่อมล้ำ และทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ได้การยอมรับและเป็นที่รู้จักแก่คน
ทั่วไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดการความรู้ เรื่อง การปักเสวอย่างเป็นระบบ
  2. เพื่อให้กลุ่มสตรีหรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจมีทักษะความรู้ในการปักเสว
- ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ช่วงระหว่าง เดือนเมษายน - พฤษภาคม 2563

กระบวนการจัดการความรู้ : คณะทำงานได้ศึกษาข้อมูลความเป็นมา กระบวนการ ปักเสว โดยการสาธิตและการสัมภาษณ์ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาจัดเก็บ ในรูปแบบคู่มือ แผ่นพับ สื่อวีดิทัศน์ และเผยแพร่ทางระบบสารสนเทศ สื่อออนไลน์

การเผยแพร่องค์ความรู้

ปักด้วยใจ ..ปักแล้ว

ลายโซ่หัวใจ และดอกลำดวน

▶ ⏮ 🔊 0:15 / 8:48

#หมู่บ้านหยุดเชื้อเพื่อชาติ #อีหล่าลำดวน #ฝึกอาชีพฟรี

ปักแล้ว ลายดอกลำดวน โซ่หัวใจ | อีหล่าลำดวนชวนเรียนรู้ EP.30

การดู 271 ครั้ง • แสดงครั้งแรกแล้วเมื่อวันที่ 10 มิ.ย. 2020

👍 16 💬 0 ➡ แชร์ ➡ บันทึกลง ...

การเผยแพร่องค์ความรู้

12.10 น.

<https://youtu.be/DJW086WWi80>

ปักแล้ว ลายดอกลำดวน ไร่หัวใจ | อี
หล่าลำดวนชวนเรียนรู้ EP.30

#อยู่บ้านหยุดเชื้อเพื่อชาติ #อีหล่า
ลำดวน #ฝึกอาชีพฟรี #ทำง่าย #ปักแล้ว...

อ่านแล้ว 23
21:00 น.

จากการเผยแพร่องค์ความรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

ด้านอาชีพ ส่งเสริมให้มีรายได้เสริมจากการปักเสว เดือนละ 2,000-5,000 บาท และมีการออกแบบลวดลายที่ทันสมัย ซึ่งตอบโจทย์ผู้บริโภค

ด้านครอบครัวและชุมชน ทำให้สมาชิกในกลุ่ม มีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม ได้ประกอบอาชีพอยู่ในชุมชน อยู่กับครอบครัวทำให้เกิดความอบอุ่น เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวเห็นคุณค่าให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์การปักเสว และที่สำคัญชุมชนมีความเข้าใจให้คุณค่าในกลุ่มอาชีพและกิจกรรมชุมชน เกิดการพัฒนา มีความตื่นตัว รองรับการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เกิดเครือข่ายที่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง และมีกลุ่มอาชีพของชุมชนที่เข้มแข็ง มั่นคง ยั่งยืน

ด้านวัฒนธรรมชุมชน เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชุมชน โดยแต่งกายในงาน ประเพณีและเทศกาลสำคัญ เช่น งานประเพณีสืเฝ้าไทย ประเพณีแซนโดนตา เป็นต้น การเรียนรู้และถ่ายทอดการปักเส้าสู่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นวิถีชีวิตที่คงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ สืบทอดมายาวนานนำสู่นโยบายสาธารณะของจังหวัดศรีสะเกษ

จากการเรียนรู้ของผู้สนใจการปักเสว

ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การปักเสวเพิ่มมากขึ้น ได้รับรู้เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชุมชน เรียนรู้เกี่ยวกับการปักเสว การพัฒนาตลาดขายปักเสวโดยออกแบบที่ทันสมัย การพัฒนาบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยเป็นที่น่าสนใจ และมีการใส่เรื่องราวความเป็นมา

การวางแผน

1. เปิดหลักสูตรการปักเสวเสื่อ ภายในศูนย์ฯ และส่งเสริมสนับสนุนด้านวิทยากร การศึกษาดูงานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มทักษะความรู้ในการผลิต การพัฒนาตลาดให้เด่นชัด และให้สีเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของแต่ละชนเผ่า การพัฒนาบรรจุหีบห่อให้ทันสมัยเป็นที่นิยมของตลาดและได้มาตรฐาน
2. ส่งเสริมกลุ่ม พัฒนากลุ่มอย่างมีระบบการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาคี เครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด โรงเรียน จัดอบรมและศึกษาดูงานให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การปักเสว เพื่อสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านการปักเสวมาเป็น นวัตกรรมของศูนย์ฯ

ข้อสังเกต

ในการปักแล้วสมาชิกส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคน ซึ่งยังยึดติดกับบรรพบุรุษ วัฒนธรรมประเพณี และรูปแบบเดิม ๆ ซึ่งการที่จะเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การพัฒนารูปแบบใหม่ๆ วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เป็นที่ต้องการของตลาด ยังคงค่อนข้างเปลี่ยนยาก ต้องอาศัยระยะเวลา โดยใช้หลัก “ น้ำซึมบ่อทราย ” ค่อยๆปรับ ค่อยๆเปลี่ยน ซึ่งต้องอาศัยคนรุ่นใหม่เข้าร่วมในการพัฒนา

จบการนำเสนอ

คู่มือ ปักด้วยใจ ...ปักแล้ว

ลายดอกคำءวน

ผลิตภัณฑ์ จากการปักแล้ว

กลุ่มสตรีบ้านโพนค้อ อำเภอเมือง
จังหวัดศรีสะเกษ

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา/เรื่องราว

เป็นภูมิปัญญาการนำเส้นไหมที่ปั่นเข้าด้วยกันนำมาเสวตะเข็บ หรือชายเสื้อด้วยมือเป็นลวดลายบนผืนผ้าซึ่งมีทั้งลวดลายโบราณ และประยุกต์ เนื่องด้วยเพราะสมัยก่อนไม่มีจักรเย็บผ้า ไทบ้าน จึงต้องเย็บเพื่อให้ตะเข็บผ้าติดกัน ทั้งยังไม่มีกรรไกรไว้ใช้ตัดผ้า จึงต้องตัดผ้าด้วยมีดโต้และเย็บตะเข็บผ้ากันรุ่ม ไหนๆ ก็เย็บแล้ว จึงเพิ่มลวดลายเข้าไปด้วยเพื่อความสวยงาม โดยลวดลายบน ผืนผ้าจะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ความเชื่อ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และธรรมชาติรอบตัว เช่น ลายตีนตะขาบ ตีนไก่ หางตะกวด ดอกมะเขือ เป็นต้น

ด้ายไหมที่นำมาปักเสวะนั้น จะต้องผ่านการปั่นให้เป็นเกลียว เพื่อให้ด้ายไหมมีลวดลายในตัว 6 เส้นไหม จะปั่นได้ 1 เส้นเสว และนิยมใช้ 3 สีในการเสว คือ แดง ขาว เหลือง การปักเสวทำได้ ทั้งรอบคอเสื้อ รอยผ่าข้าง ชายเสื้อ ตะเข็บ หรือกลางตัวเสื้อ ยิ่งลวดลายมากยิ่งขึ้นแสดงให้เห็นถึงฝีมือของผู้ปักเสวไปในตัว

ที่มา/เรื่องราว

กลุ่มสตรีที่ได้รับการรู้จากบรรพบุรุษจึงเกิดการเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนพัฒนาการปักเสื่อมาเป็นรูปแบบใหม่ ๆ ทำให้เสื่อปักเสื่อและผืนผ้าปักเสื่อได้รับความนิยมในหน่วยงานราชการรวมถึงประชาชนทั่วไป การปักเสื่อเป็นงานที่ละเอียด เป็นงานฝีมือต้องอาศัยทักษะการใส่ใจด้วยใจจริงจึงจะทำได้ ซึ่งใจต้องเย็นและมุ่งมั่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนับวันจึงมีผู้สืบทอดน้อยลงเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายหากไม่มีผู้สืบทอดสืบสานงานศิลปด้วยการปักเสื่อ ซึ่งเป็นนวัตกรรมอันทรงคุณค่าแต่ดั้งเดิมมายาวนาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องสืบสานรักษาศิลปะหัตถกรรมการปักเสื่ออันเป็น อัตลักษณ์ของชนเผ่า ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ จึงได้สนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ และวิทยากร ให้สตรีและบุคคลที่สนใจในการปักเสื่อ ตามโครงการพัฒนากิจกรรมอาชีพกลุ่มเสี่ยงในสถาบัน เพื่อเป็นการรักษา “ภูมิปัญญา” ของชุมชนควรอนุรักษ์ไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังสืบไป และทำให้กลุ่มสตรีมีอาชีพ มีงานทำ เพิ่มรายได้ ลดการอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของศูนย์ฯ สตรีและครอบครัวมั่นคง สังคมเสมอภาค ในการส่งเสริมสตรีและครอบครัว ให้มีงานทำ ลดความเหลื่อมล้ำ และทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ได้การยอมรับและเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป

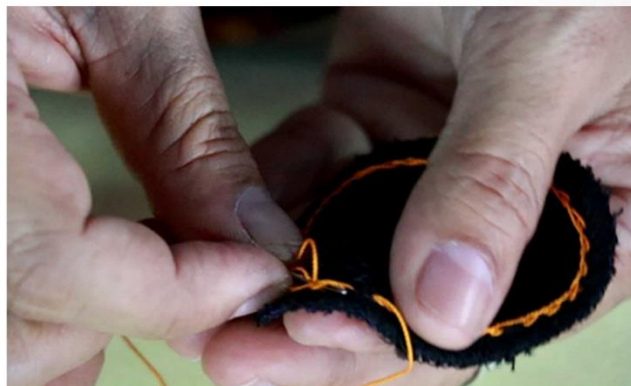
ขั้นตอนการผลิต

วัสดุ/อุปกรณ์

- เข็ม
- กรรไกรถ้ามปู
- เส้นไหมที่ปั่นแล้วหรือ
เส้นด้ายสีต่าง ๆ ตาม
ที่ต้องการ
- ผ้าหรือเสื้อ

การเดินเส้นบนชิ้นงานมีหลายรูปแบบ เช่น

- แบบโซ่หัวใจเล็ก
- แบบโซ่หัวใจใหญ่
- แบบโซ่บ่วง
- แบบโซ่ไขว้
- แบบทางสิงห์

วิธีการปักแส่ว (ลายโซ่หัวใจ)

1.เดินเส้นรอบชิ้นผ้าหรือชายผ้า จากข้างล่างขึ้นบน

2.ถ้าวประมาณ 1 ฝีเข็ม

3.ลงแล้วก็จัดขึ้นใหม่ 1 ฝีเข็ม

วิธีการปักแสบ (ลายโซ่หัวใจ)

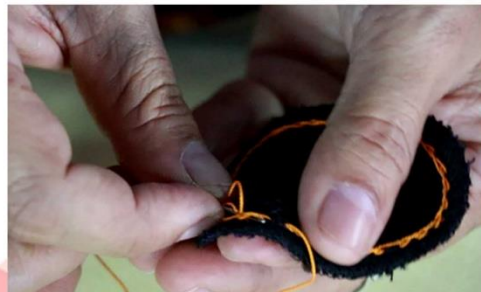
4. ใช้ก้นเข็มสอดจากซ้ายไปขวา

5. ก้าว 1 ฝีเข็มแล้วปักลง และจัดเข็มขึ้น 1 ฝีเข็ม

6. กลับเข็ม (ใช้ก้นเข็ม) แล้วสอดตรงด้าย 2 เส้น หลังจากนั้น
ทำตามขั้นตอนจนครบชิ้นงาน

วิธีการปักแสบ่ (ลายดอกล่ำดวน)

1. ใช้ดินสอสีวาดรูปดอกล่ำดวน

2. สอดเข็มเริ่มจากปลายกลีบใบ โดยแบ่งครึ่งกลีบซ้าย - ขวา แล้วปักตามความถนัดทำผังละเท่าๆกัน เช่น ผังละ 4 เส้น ลดระดับตามรูปทรงที่วาด

วิธีการปักเสว (ลายดอกลำดวน)

3.เมื่อครบทั้งสองฝั่งแล้วสอดไปยังกลับต่อไป ทำเหมือน
ขั้นตอนที่ 2 จนครบทั้งสามกลีบ

4.แล้ววาดรูปกลีบนอก

วิธีการปักเสว (ดอกคำءวน)

5.ทำตามขั้นตอนที่ 2 และที่ 3 เพิ่มขนาดให้ใหญ่ขึ้น เช่น
ผั่งละ 7 เส้นจนครบทั้งสามกลีบ

6. ครบตามขั้นตอนที่ต้องการ

เทคนิคในการปักเสื้อ

- 1 เวลาเดินเส้นมือทั้งสองต้องสัมพันธ์กันทั้งซ้ายขวาเพื่อให้ผ้าย่นในการปักเสื้อ
- 2 ถ้าเส้นไหมหรือด้ายขดให้ทั้งเข็มลงเพื่อให้เส้นไหมหรือด้ายคลายตัว
- 3 ถ้าหากเดินเส้นไม่สม่ำเสมอให้รีบแก้ไขทันทีเพราะถ้าฝืนทำต่อชิ้นงานที่ได้ก็จะผิดเพี้ยน
4. มีใจรัก ถ้าอารมณ์ไม่ดี อารมณ์เสีย ไม่มีสมาธิให้หยุดปักเสื้อทันที เพราะในการปักเสื้อนั้นต้อง **“ปักด้วยใจ... ปักเสื้อ”**

ช่องทางออนไลน์

สามารถเข้าไปเรียนรู้เพิ่มเติมได้ที่ Youtube

ช่อง : อีหาลำคำดวน Online

<https://www.youtube.com/watch?v=DJW086WWi80>

ติดต่อสอบถาม

สถานที่ผลิต :

297 หมู่ 1 บ้านโพนค้อ ตำบลโพนค้อ

อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

นางวรรณภา ปัญญา : ประธานกลุ่ม

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดศรีสะเกษ

☎ 045-826235-6

🏠 53 หมู่ที่ 3 ต.ทุ่งสว่าง อ.วังหิน
จ.ศรีสะเกษ 33270

🌐 www.sskwf.go.th

📘 @sskwf

✉ sisaketcenter@hotmail.com

